

4. Богдан В. Slabe regiony Mazowska nie dogonia. *Obserwator Finansowy*. URL: <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/slabe-regiony-mazowska-nie-dogonia/> (дата звернення: 23.12.2022).

5. Конституція республіки Молдова від 29 липня 1994 року. *Офіційне інтернет-представництво Президента Молдови*. URL: https://presedinte.md/app/webroot/Constitutia_RM/Constitutia_RM_RO.pdf (дата звернення: 23.12.2022).

6. Конституція Грузії від 24 серпня 1995 року. *ЗАТ «Законодавчий вісник Грузії»*. URL: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346?publication=36> (дата звернення: 23.12.2022).

7. Шергелашвілі Т. Концептуальна модель адміністративно-територіального устрою Грузії. *Офіційне інтернет-представництво Президента Грузії*. URL: <http://www.saakashviliarchive.info/ge/Georgia/TerritorialStructureAndGovernment> (дата звернення: 23.12.2022).

8. Патріарх Ілій П. Реформа самоврядування спрямована на розпад Грузії. *NETGAZETI.ge*. URL: <https://netgazeti.ge/opinion/169926/> (дата звернення: 23.12.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-67>

МІСЦЕВІ РЕФЕРЕНДУМИ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Словська Ірина Євгенівна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Іваницька Дарина Володимирівна

*студентка III курсу
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства
та природокористування
м. Рівне, Україна*

Сучасне суспільство та розвиток держави гарантується через принцип народовладдя. Референдуми для кожної країни є невід'ємною частиною та формою втілення повновладдя народу. Кожен громадянин має право на участь у референдумі і це є його невід'ємним конституційним правом. На

референдумах розглядають питання, які в майбутньому відобразяться на долі народу [1, с. 37].

Ще з 2012 року в Україні не існує законодавства, що регулює місцеві референдуми, хоча Конституція України [2] передбачає наявність такого інструмента участі населення в управлінні справами окремої території. З вересня 2020 року робоча група напрацювала текст відповідного законопроекту, який був зареєстрований у парламенті під номером № 5512 та пройшов кілька раундів публічних обговорень, а також отримав спільний висновок Венеційської комісії та ОБСЄ БДПЛ.

У статті 143 Конституції України йдеться про те, що «територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування... забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізації їх результатів», але закону, який встановлював би порядок проведення місцевих референдумів, досі немає. Після набуття чинності Закону України «Про всеукраїнський референдум» [3] від 6 листопада 2012 року в Україні втратив чинність Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» [] від 3 липня 1991 року № 286-ХІІ. На даний час існують декілька проектів закону про місцевий референдум, які очікують розгляду.

В проекті Закону від 3 вересня 2010 року № 7082 «Про місцевий референдум» надається дефініція поняття «місцевий референдум» – це форма безпосереднього волевиявлення громадян України, які є членами територіальної громади села, селища, міста, добровільного об'єднання, територіальних громад та їх об'єднання щодо питань місцевого значення шляхом прямого голосування.

Місцеві референдуми реалізуються шляхом безпосередньої демократії і вирішують питання громад та інтереси її жителів. На місцевих референдумах територіальна громада самостійно може виносити, розглядати та вирішувати локальні проблеми. Вона може висловлювати свою недовіру владі, також розглядати проекти соціального, культурного, економічного розвитку, вносити корективи та пропозиції.

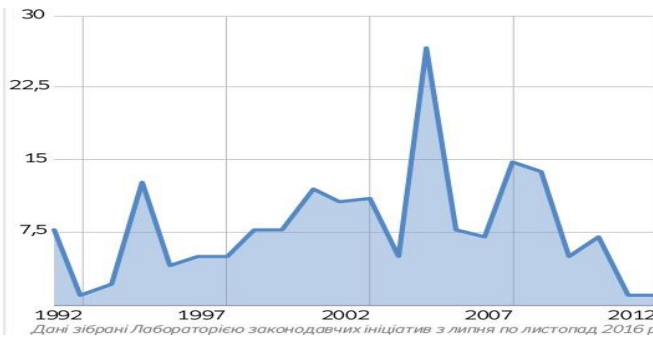
Загалом на референдумах розглядаються будь-які питання, які відносяться до компетенції місцевої влади і простим шляхом вирішити неможливо. Місцева рада та депутати можуть проявити власну ініціативу для проведення місцевих референдумів, але якщо громада проявить ініціативу, то необхідно зібрати певну кількість голосів (щонайменше 10 % мешканців територіальної громади).

Зазвичай на місцевих голосуваннях виносяться питання про: спільне об'єднання адміністративно-територіальних одиниць; дострокове припинення повноважень місцевої влади; дострокове припинення депутатів ради та її голови; руйнування, перебудову дошкільних навчальних закладів, шкіл, спортивних комплексів; зміну назви територій

від області до сіл; висловлення недовіри місцевій раді або сільському, селищному, міському голові.

Варто зазначити, що є низка питань, які не можуть виноситися на місцеві референдуми, а саме: які не стосуються всеукраїнського референдуму; віднесені законодавством до повноважень інших органів влади; можуть суперечити Конституції та законам України (наприклад, питання, що розпалюють расову або релігійну ворожнечу, порушують територіальну цілісність та суверенітет) [6, с. 275].

Лабораторія законодавчих ініціатив дослідила проведення місцевих референдумів по всій території України. Отож, за весь час незалежності України і по 2012 рік зареєстровано більше 178 ініційованих випадків проведення референдумів [7, с. 5].

Найбільше ініційованих місцевих голосувань проводилось на західній Україні. Серед лідерів – це Закарпатська, Івано-Франківська та Рівненська області. Значно менше було проведено у південних містах країни [7, с. 6].

Проведення референдумів по регіонах

Законодавство багатьох країн світу передбачає проведення місцевих референдумів. Особливо країна, яка проводить і вважає референдуми «ядром політичної системи» є Швейцарія. Перший референдум був проведений у 1439 році і є наглядним прикладом вирішення спірних питань [8, с. 91].

Повчальним є досвід проведення голосувань у Словаччині й Угорщині. Нині в Словаччині не існує головного закону про місцеві голосування. Проте, всі нюанси та загальні положення містяться у Законі «Про органи місцевого самоврядування» та Конституції Словаччини, зокрема у статті 67 [9]. Громадяни Словаччини неохоче приймають участь в місцевих голосуваннях. Вони обирають більш легкий та простий шлях для вирішення певних питань. Зокрема, населення вирішують спільні питання таким шляхом: збори жителів і слухання громади; комісійні обговорення; подання петицій. Однак, локальні голосування можуть проводитися за ініціативою жителів, якщо це питання підтримає 30% мешканців. Але виникали випадки, коли словацьке законодавство для органів влади не визнавало обов'язковість прийняття рішень на таких голосуваннях.

В Угорщині місцеві голосування регулюються Законом «Про ініціювання референдумів, Європейську громадянську ініціативу та порядок проведення референдумів». В Законі зазначено, що референдуми можуть проводитися за ініціюванням двох ланок – верхньої та нижньої. До верхньої ланки відносяться місцеві органи влади, до нижньої – місцеві жителі, партії та громадські організації. Для того, щоби провести голосування, потрібний акт органу місцевого самоврядування, де зазначено, яка кількість голосів необхідна для проведення (зазвичай, така кількість становить від 10 до 25%) [10, с. 77-78].

Для кожної країни місцеві голосування є правом громадянам висловлювати свої думки та пропозицію щодо певних питань. Місцеві референдуми вважаються формою безпосередньої демократії. Тільки місцевими референдумами у відповідних адміністративно-територіальних одиницях вирішуються питання про найменування або перейменування сільрад, селищ, міст, районів, областей. На місцеві референдуми не можуть виноситись питання про скасування законних рішень вищестоящих органів державної влади і самоврядування. Також питання, які віднесені до відання органів суду і прокуратури, питання, пов'язані з обранням, призначенням і звільненням посадових осіб, що належать до компетенції відповідної місцевої Ради народних депутатів та її виконавчих і розпорядчих органів.

Література:

1. Майданник О.О. Конституційне право України. Київ: Алерта, 2011. 380 с.

2. Конституція України від 28 червня 1996 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення 15.12.2022 року)
3. Закон України «Про всеукраїнський референдум» від 6 листопада 2012 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
4. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 року (втратив чинність) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
5. Проект Закону «Про місцевий референдум» від 3 вересня 2010 року URL: <https://ips.ligazakon.net/>
6. Назарко П.Т. Місцевий референдум у механізмі народовладдя: питання теорії і практики. *Наука та суспільне життя України в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру* (з нагоди 30-річчя проголошення незалежності України та 25-річчя прийняття Конституції України): у 2 т.: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21 трав. 2021 р.) / за загальною редакцією С.В. Ківалова. Одеса: 2021. С. 274-277.
7. Досвід застосування місцевого референдуму в Україні як складової місцевої демократії. Громадська експертна доповідь / Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ, 2016. 18 с.
8. Толкачова І.А., Літвінчук Б.С. Місцеві референдуми у системі місцевого самоврядування України та зарубіжних країн: порівняльно-правовий аспект. *Юридичний вісник*. 2020. № 4. С. 89-93.
9. Конституція Словачької Республіки від 1 вересня 1992 року URL: https://www.slovlex.sk/documents/10184/493489/460_1992_1.pdf/716c7f51-7b5b-416f-9fbe-f09b4dcb2127 (дата звернення 15.12.2022 року)
10. Чиркін А.С. Місцевий референдум як форма муніципальної нормотворчості: досвід країн вишеградської групи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 3. С. 76-79.